

NEDERLAND ACHTER TRALIES

Er zijn veel brieven bewaard gebleven uit de Tweede Wereldoorlog. Een vrijwel wekelijkse briefwisseling gedurende al die vijf jaren tussen twee personen, waarin alle dagelijkse gebeurtenissen uittrentreuren behandeld worden is echter zeldzaam en, bij eerste lezing, ook een beetje saai. Het gaat continu over eten en textiel en vooral over het verstellen van textiel. Het is saai tot de lezer ontdekt dat het gaat over mensen die proberen te overleven, die steeds meer moeite moeten doen om alledaagse zaken voor elkaar te krijgen, zoals voldoende eten, warmte en licht. En dat niet één jaar, maar vijf onzekere jaren lang. Het is bovenal die onzekerheid die hun levens kleurt: hoelang gaat dit allemaal duren, zal de oorlog ooit eindigen en hoe?

Iedereen heeft verhalen uit de oorlog gehoord of gelezen, afgrijselijke concentratiekampfoto's gezien en stoere oorlogsfilms bekeken. Maar toch kunnen we ons nu, behalve de alleroudsten onder ons, eigenlijk niet meer goed voorstellen hoe de mensen in die jaren leefden.

In opdracht van de bezetter werden in de zomer van 1940 de postzegels met de afbeelding van Wilhelmina ingetrokken. Voortaan moesten de bestaande cijferzegels, voorzien van een nieuwe rasteroverdruk, gebruikt worden. Dat raster leidde al gauw tot grappen: *Weet je hoe de nieuwe postzegels genoemd worden?* 'Nederland achter tralies', lezen we in een brief van begin 1941.

De brieven in dit boek laten ons een glimp zien van een andere wereld, van een Nederland 'achter tralies', waarin alles anders ging. We kijken naar onze (over)grootouders en zien hoe anders hun wereld was ingericht, maar we zien ook hoe veel van onze huidige wereld uit die wereld is voortgekomen.

Zijn brieven een betrouwbare bron? Ja en nee. Ja, als het gaat om de beschrijving van de alledaagse persoonlijke gebeurtenissen. Hoewel

juist in deze oorlogsbrieven de zaken vaak extra gekleurd zijn om de moed erin te houden. En nee, als het gaat om de vraag hoe betrouwbaar de brieven de maatschappelijke realiteit en de oorlogsgebeurtenissen weergeven. Het was immers moeilijk om aan betrouwbare informatie te komen en geruchten tierden welig.

Hoe was het leven voor de mensen die vervolgd werden in de oorlog, de joden, de zigeuners, de communisten en de mensen in het verzet? Hoe beleefden de 'gewone' Nederlanders, die niet vervolgd werden de oorlog?

De meeste brieven in dit boek zijn geschreven door Mevrouw Hermanna de Vries–Dubbe ('mams'), haar echtgenoot Hendrik de Vries ('paps') en Tineke de Vries (dochter/zus) in Haren naar de dochter/zus Fie Sneijders de Vogel–de Vries, haar echtgenoot Kees Sneijders de Vogel, hun dochter Hermian en hun pleegzoon Eddy in Utrecht. Zij vertegenwoordigen een 'gewone' protestantse Nederlandse familie uit de middenklasse. Tegelijkertijd verrichtten ze heldendaden, daden die verborgen moesten blijven voor de Duitse bezetter en waar strenge straffen op stonden, gevangenis, de doodstraf.

Bij het opruimen van haar ouderlijk huis in Utrecht vond onze schoolvriendin Hermian Sneijders de Vogel ruim 300 brieven: de correspondentie tussen haar moeder en grootmoeder. Vijf jaar lang gingen er vrijwel wekelijks brieven heen en weer tussen Utrecht en Haren. Door het lezen van die brieven uit haar eigen kleuterjaren bezag ze haar ouders en grootouders met nieuwe ogen, als bezorgde en angstige, maar bovenal moedige en strijdbare mensen. Én, ze vond er haar broertje uit de oorlog in terug, Eddy van Bergen, die als joodse baby in de Utrechtse familie was opgenomen.

Eddy van Bergen en Hermian Sneijders de Vogel wilden die ouders eren met de Yad-Vashem penning, die de Israëliëse regering uitreikt aan de *'rechtvaardigen in de volkeren: mensen die gedurende de holocaust hun levens op het spel hebben gezet om de vervolgte joden te redden.'*

Ze wilden ook dat de kinderen en kleinkinderen van Eddy van Bergen konden lezen hoe het leven van hun joodse (groot)vader in dat Utrechtse protestantse gezin begon.

Hermian Sneijders de Vogel wenste dat de brieven uitgegeven zouden worden. Niet alleen als een eerbetoon aan haar bijzondere en gewone ouders, maar ook om te laten zien hoe iedereen gewoon en tegelijkertijd bijzonder kan zijn.

Hermian Sneijders de Vogel overleed in 2012. Ze vroeg ons een keuze uit de brieven te maken voor de familie Van Bergen en voor een groter lezerspubliek. Wij hebben dat met veel plezier gedaan. Plezier, omdat we door het lezen en herlezen van de brieven niet alleen de families beter leerden kennen, maar ook omdat we als een soort Sherlock Holmes steeds meer dubbele lagen in de brieven ontdekten. Bij die ontdekkingsreis werden we bijgestaan door Ed van Bergen en zijn vrouw An. Zij hebben ons tijdens vele lekkere lunches de afgelopen jaren geholpen met verhalen, foto's en documenten. Zo ontstond een manuscript met een keuze uit de brieven en informatie over de wereld waarin ze geschreven zijn.

Het vertrouwen dat Lodewijk Wagenaar in onze onderneming had moedigde ons op gezette tijden aan om door te zetten. Zijn deskundige adviezen bleken daarbij van onschatbare waarde.

Ben van den Camp bleek bereid dit manuscript uit te geven. Wij zijn hem dankbaar voor zijn onmiddellijke enthousiasme en hulp bij het omtoveren van het manuscript in dit mooie boek.

Margreet Wagenaar–Fischer, Liesbeth Brandt Corstius